

KICHIK KORXONALARDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI O'RNINI

¹Djapakova Manzura Ibodulla qizi,

²Musayeva Nozima Oybek qizi,

³Polvonova Nodira Muxiddinova

Urganch Davlat Universiteti Talabalari.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7465957>

ARTICLE INFO

Received: 10th December 2022

Accepted: 19th December 2022

Online: 20th December 2022

KEY WORDS

Mexanizm, daromad, biznes, diversifikatsiya, moliya, resurs, bank, kredit, foiz.

ABSTRACT

Mahalliy darajada kichik biznes uchun iqtisodiy beqarorlik davrlari katta muammo hisoblanadi, chunki yirik tarmoq tuzilmalaridan farqli o'laroq, kichik biznes miqyosdagi iqtisod tufayli risklarni diversifikatsiya qilish imkoniyatiga ega emas. Milliy iqtisodiyotning rivojlanish vektorini o'zgartirish rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy rivojlanishning harakatlantiruvchi omili bo'lgan kichik biznesga alohida ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, iqtisodiy tizimni raqamlashtirish qo'shilgan qiymatni shakllantirish jarayonlarida tub o'zgarishlarga olib keladi, tarmoqlar modernizatsiya qilinmoqda, savdo va xaridlar tartiblari, tegishli moliyaviy va logistika operatsiyalari o'zgarimoqda.

Barqaror iqtisodiy rivojlanish mexanizmida biznes alohida rol o'ynaydi, chunki u nafaqat innovatsion salohiyatni ro'yobga chiqarishni, balki markazlashtirilmagan ish o'rinlarini yaratishni, shuningdek, turli darajadagi byudjetlarga qo'shimcha daromadlarni ham ta'minlaydi. Mahalliy darajada kichik biznes uchun iqtisodiy beqarorlik davrlari katta muammo hisoblanadi, chunki yirik tarmoq tuzilmalaridan farqli o'laroq, kichik biznes miqyosdagi iqtisod tufayli risklarni diversifikatsiya qilish imkoniyatiga ega emas. Kichik korxonalar bugungi kunda iqtisodiy tizimning eng zaif ishtirokchilaridir. Kichik biznes yangi korxonalarga qaraganda sezilarli darajada ko'proq yopiladi, bu kichik va o'rta biznesning O'zbekiston yalpi ichki

mahsulotidagi ulushining pastligidan dalolat beradi - 20% dan kam. Kichik biznes duch keladigan qiyin to'siqlar qatorida biz quyidagilarni ta'kidlaymiz: moliyaviy resurslarning qat'iy cheklanishi, shu jumladan bank kreditlari bo'yicha yuqori foiz stavkalari talabning mintaqaviy xususiyatlari, ya'ni tadbirkorlar mahalliy bozorning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olmagan vaziyat, yuqori tranzaksiya xarajatlari, bu kichik ishlab chiqarish kompaniyalari uchun strategik rejalashtirish va bozor o'zgarishlarining ta'sirini hisobga olmaslik uchun xosdir. Agressiv tashqi muhitga qaramay, kichik biznes bozordagi asosiy o'yinchilardan ustunligini kafolatlaydigan bir qator fazilatlariga ega.

Ko'pgina tadqiqotlar kichik biznesning rivojlanishi mahalliy ijtimoiy-iqtisodiy hududning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liqligini tasdiqlaydi. Shunday qilib, demografik, ijtimoiy, davlat tomonidan tartibga solish va qo'llab-quvvatlash, shuningdek, mintaqadagi resurslarning mavjudligi biznesning mintaqaviy xususiyatlarini aniqlashga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Biroq, makroiqtisodiy o'zgarishlar kichik biznes faoliyatiga jiddiyroq tuzatishlar kiritadi. Rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotida, qoida tariqasida, kichik va o'rta biznes katta ulushni egallaydi. Kichik va o'rta korxonalar (KO'B) aholini daromad bilan ta'minlaydigan ish o'rinlarini yaratadi, shuningdek, butun mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy holatini belgilaydi. Tadqiqot natijalari KO'B sektori hajmi va aholi farovonligi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikning yuqori darajasini isbotlaydi. Shu munosabat bilan raqamli iqtisodiyotga o'tishning iqtisodiy tizimning ma'lumotlar sub'ektiga mumkin bo'lgan ta'siri alohida qiziqish uyg'otadi. Raqamli iqtisodiyot axborot jamiyati tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanayotgan shaklidir. U hamma joyga kirib boradi va iqtisodiyotning real sektorida mustahkam o'rin egallaydi. Yangi raqamli infratuzilmalarning paydo bo'lishi, kompyuter texnologiyalari va raqamli kommunikatsiyalarning rivojlanishi axborot texnologiyalari sohasida yangi imkoniyatlar yaratib, ularning jamiyatning ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy hayotiga kiritilishi, xalqaro iqtisodiyotning yangi tizimi. Shubhasiz, iqtisodiy tizimdagi ushbu konyunktiv o'zgarishlar raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy tizimning asosiy harakatlantiruvchisi – kichik biznesga ta'sirini baholash vazifasini dolzarblashtiradi. Raqamli iqtisodiyotni

rivojlantirish milliy dasturining maqsadi O'zbekiston davlat, milliy biznes hamjamiyat va fuqarolik jamiyati ishtirokida raqamli iqtisodiyot institutlarini samarali rivojlantirish uchun qulay tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlarni yaratishdir milliy xo'jalik aktivlarining tuzilishi va boshqaruv tizimini sifat jihatidan o'zgartirish orqali milliy iqtisodiyotning jadal o'sishini ta'minlash, global raqamli ekotizim sharoitida "O'zbekiston iqtisodiy mo'jizasi" ta'siriga erishish. Dasturning asosiy vazifalari – global raqamli makonni shakllantirish sharoitida mamlakatning texnologik yetakchiligini ta'minlash; raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy ustuvorliklariga javob beradigan iqtisodiy aktivlarning sifat jihatidan yangi tuzilmasini shakllantirish; raqamli iqtisodiyot yutuqlarini hisobga olgan holda va global raqamli makonning shakllanishi va rivojlanishi sharoitida samarali bo'lgan ishlab chiqarish tarmoqlari, savdo, xizmat ko'rsatish sohalarini tashkil etishga yondashuvlarni shakllantirish, shakllanganlarni samarali boshqarish tamoyillarini shakllantirish va mavjud xo'jalik aktivlarini (resurslarini) boshqarishni takomillashtirish va boshqalar. Dasturda milliy ishbilarmonlik hamjamiyatining, jumladan, odatda, bir hudud darajasida faoliyat yurituvchi mikro, kichik va o'rta biznes sektorida faol ishtirok etishi uchun shart-sharoitlar yaratish vazifasi alohida qiziqish uyg'otadi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanish bosqichi haqidagi ekspertlar hamjamiyatidagi fikrlar turlicha bo'ladi. Shunday qilib, raqamli iqtisodiyotning bir qator mutaxassislari iqtisodiyotning barcha tarmoqlari va ijtimoiy faoliyatga, shu jumladan kichik va o'rta biznes sektoriga ta'sir qiladigan axborot va

kommunikatsiya sohasidagi umumiy maqsadli texnologiyalarning transformatsion ta'siri natijasini tushuniladi. Kichik biznes marketing, savdo, sanoat, transport va vositachilik tizimlari majmuasini ishlab chiqishni o'z ichiga oladi, bu mahalliy iqtisodiyotning turli funksional yo'nalishlarda rivojlanib, o'z tarkibini o'zgartirishga imkon beradi. Yevropaning yetakchi davlatlarining tajribasi kichik biznesning butun iqtisodiy

tizimdagi o'rnini tasdiqlaydi. Kichik biznesning hozirgi holati milliy iqtisodiyot oldiga qo'yilgan vazifalarga mos kelmaydi, bu esa uning giperaktiv o'sishi uchun shart-sharoit yaratish vazifasini dolzarblashtiradi. Shu bilan birga, kichik biznes tashqi muhitdagi har qanday o'zgarishlarga eng sezgir bo'lib, iqtisodiy makonni raqamlashtirishning sezilarli ta'siri ostida qoladi.

References:

1. Nick Malyshev (nick.malyshev@oecd.org) or Céline Kauffmann (celine.kauffmann@oecd.org) OECD Regulatory Policy Division, <http://oe.cd/regpolicy>
2. THE PERSPECTIVES OF DIGITAL ECONOMY FOR UZBEKISTAN: A NEW STAGE, Rajapova Madina Faridunovna 1 PhD student, TSUE, e-mail: m.rajapova@tsue.uz
3. Project Information Document/ Integrated Safeguards Data Sheet (PID/ISDS) Concept Stage | Date Prepared/Updated: 05-Sep-2018 | Report No: PIDISDSC24091 Public, : <http://www.worldbank.org/projects>
4. ЧТО ТАКОЕ ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА? ТРЕНДЫ, КОМПЕТЕНЦИИ, ИЗМЕРЕНИЕ, Доклад НИУ ВШЭ
5. [https://www.researchgate.net/publication/336675826:The activities of banks in Uzbekistan in the modern digital economy](https://www.researchgate.net/publication/336675826:The_activities_of_banks_in_Uzbekistan_in_the_modern_digital_economy)
6. <http://www.uz.undp.org/content/uzbekistan/en/home/countryinfo.html>
7. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.ATLS.CD?locations=UZ>
8. <http://pubdocs.worldbank.org/en/421341493272766409/Uzbekistan-Snapshot-April-2017.pdf>
9. <http://documents.worldbank.org/curated/en/485571468318338846/pdf/815890PUB0Re du00Box379836B00PUBLIC0.pdf>
10. <http://tsue.uz/?p=12549>
11. https://central.asia news.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2017/04/13/feature-01
12. <https://www.bakermckenzie.com/en/insight/publications/2020/02/uzbekistan-enacts-new-tax-code>.